

**Абай атындағы Қазақ Ұлттық педагогикалық университетінің
«6D010200 – Бастауышта оқыту педагогикасы мен әдістемесі»
мамандығы бойынша PhD докторанты Жанадилова Карашаш
Базаровнаның «Болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің
метақұзыреттілігін дамыту» атты диссертациялық жұмысына отандық
ғылыми кеңесшісінің**

ПІКІРІ

Болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің метақұзыреттілігін дамытудың теориялық және әдістемелік қырларын бүгінгі күн талабы тұрғысынан қарастыру – көкейкесті мәселе.

Себебі, біз өмір сүріп отырған ХХІ ғасырда қазіргі білімнің дамуға бағытталуын, білім алушылардың барлық дағдылардың құрылымдық құрамдас бөлігі болып табылатын метақұзыреттіліктерге бейімделуін, бағдарлануын және өзін-өзі реттеуін талап етуі заңды құбылыс. Сондықтан мұғалімдердің жаңа ұрпағы білім деңгейі жөнінен, біліктілік тұрғысынан әлдеқайда жоғары болуы тиіс. Жоғары оқу орындарын бітірушілердің дайындық деңгейіне қойылатын талаптар түрінде белгіленген қоғамымыздың жаңа әлеуметтік тапсырыстары оқыту бағдарламаларын өзгертуді, сондай-ақ студенттердің алатын білім сапасын көтеруде бүгінгі күнге сай жаңа әрекет пен идеялардың пайда болуын, яғни субъектілердің оны түсінуін және өзіндік ерекшелігімен танылатын дағдылар тобының құралуын көздейді. Бұл өз кезегінде болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің метақұзыреттілігін дамыту мәселесінің өзектілігін арттырады.

Болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің метақұзыреттілігін дамыту мәселесі арнайы зерттеу нысаны ретінде қарастырылмағаны, осыған орай болашақ мұғалімдердің метақұзыреттілігін дамыту мәселесінің пайда болуы заңдылық, сондай-ақ қазіргі білімнің басты идеяларына жеткілікті деңгейде көңіл бөлінбегендігі бүгінгі күн талабынан шығып отырғандығын және зерттеу жұмысының өзектілігін байқатады.

Докторант өз зерттеуінде бастауыш мектептерде педагогикалық-психологиялық үдерісті ұйымдастыру мен жетілдіру мәселелері В.В.Давыдов, Л.В.Занков, С.Н.Лысенкова, Н.Ф.Талызина С.Жақыпов, А.Р.Ерментаева, Н.Қ.Тоқсанбаева, М.Қ.Бапаева, Н.М.Иргебаева және т.б. зерттеулерінде көрініс тапқан. Елімізде бастауыш білім берудің дидактикалық және әдістемелік аспектілерін Т.С.Сабыров, Р.М. Қоянбаев, Қ.Аймағамбетова, С.Р.Рахметова, Ш.Х.Құрманалина, Т.Қ. Оспанов, А.С. Әмірова, Г.И.Уәйісова, Ә.Е. Жұмабаева және т.б.қарастырған.

«Құзыреттілік» ұғымының кең таралымына қарамастан, бұл ұғымның мәні терең ғылыми талдауларды және оны негіздеуді талап етеді. «Құзырет» пен «құзыреттілік» түсініктерін анықтауда салыстырмалы түрде талдау жасалған, оларды көптеген ресейлік және шетел зерттеулерінен (И.А.

Зимняя, В.И. Байденко, Н.А. Гришанова, Д.А. Махотин, және тағы басқалардың еңбектерінен) көруге болады.

Кәсіби-педагогикалық құзыреттілік пен оның жеке түрлері В.А. Адольфтың, Е.В.Бондаревскаяның, Н.В. Кузьминаның және тағы басқалардың ғылыми жұмыстарында, сонымен бірге педагогтың кәсіби құзыреттілігінің басқа да аспектілерін К.А.Абульханова, К. Юнг, З.И. Калмыкова, М.В. Прохорова, Е.И. және тағы басқалар зерттеген.

Білім беру саласындағы метақұзыреттілікті қалыптастыру мәселесі ғалымдардың О.А. Шабанов, Г.Ф. Ахмедьянова, Л.М. Орбодоева, А.М. Пищухин, Е.В. Березкина, Р.А. Ушаков, А.В. Дорофьев, А.В. Хуторской, Е.В. Резчикова, С.А. Михайличенко, В.И. Звонников, М.Б. Челышкова, Е.П. Позднякова, Л.А. Петровская, В.В. Рубцов, Ю.М. Забродин, В.Г. Якимов, В. В. Рубцов, және т.б. зерттеулерінде көрініс тапқан.

Құзыреттілікті қалыптастырудың педагогикалық сипатын қазақстандық С.Т. Мұхамбетжанова, Б.Б. Кенжебаева, С.Н. Исабаева, Г.Ж. Ниязова, Б.Т. Барсай, Б.Т., Г.Ж. Меңлібекова, К.С. Құдайбергенова, және т.б.ғылыми еңбектерінен кездестіреміз.

Қазіргі білім беру жүйесіндегі бастауыш білім берудің жаңа бағыттарын А.Т. Туралбаева, Э.Уайдуллақызы, К.Т. Мулдабекова, А.Н. Умирбекова, М.Н. Оспанбекова, Н.Т. Сартанова, Ж.А. Жұмабаева әдістемеші-ғалымдардың әдістемелік оқу құралдарындағы диссертациялық зерттеуіне байланысты мәселелерге де талдаулар жасаған.

Докторанттың зерттеу жұмысы нәтижесінде төмендегідей ғылыми нәтижелерге жеткендігін айтуымызға болады: психологиялық, педагогикалық және ғылыми-әдістемелік еңбектерді талдау барысында категориялық түйінді ойларды сараптамалық талдаудан өткізе отырып, «құзырет», «құзырлылық», «құзыреттілік» «метатаным», «метақұзыреттілік» ұғымдары мен «болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің метақұзыреттілігін дамыту» түсінігінің мәнін нақтылаған; болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің метақұзыреттілігін дамытудың 1) пәндік, ақпараттық, коммуникативтік, функционалдық сауаттылықтың болуы; 2) зияткерлігін дамытуда өзінің танымдық әрекетін талдап, басқара білуі; 3) жаңа жағдайларға бейімделу қабілетінің болуы; 4) өзінің дамуы мен рефлексиялық процестерін басқара білуі және тәжірибеде қолдана алуы сияқты педагогикалық мүмкіндіктерін негіздеуге алғаш рет талпыныс жасаған; зерттеу барысында теориялық тұрғыда, болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің метақұзыреттілігін дамытудың компоненттері, өлшемдері мен көрсеткіштері және оның жоғары, орта, төмен деңгейлері анықталған құрылымдық-мазмұндық моделін жасаған; болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің метақұзыреттілігін дамытудың жүйесі («Дағдылар кешені» оқу-әдістемелік кешені) алғаш рет ұсынылған. Бұл келтірілген дәйектер зерттеу жұмысының ғылыми дәрежелер беру ережелеріндегі талапқа сай орындалғанын дәлелдейді.

Зерттеу жұмысында үш тарау мен тармақтардың логикалық және мазмұндық бөліктері жүйесінің бір-біріне сабақтастық байланыста қарастырылғаны олардың ішкі бірлігінің, яғни құрылымдық және мазмұндық біртұтастығының сақталғандығын көрсетеді.

Докторант бірінші тарауын болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің метақұзыреттілігін дамытудың «метақұзыреттілік» ұғымы философиялық, психологиялық-педагогикалық категория ретінде талдануына, мәні мен құрылымына, әдіснамалық тұғырлары мен қағидаларына байланысты теориялық материалдарға арнайды. Екінші тарауында болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің метақұзыреттілігін дамытудың әлеуетіне тоқталып, әдістемелік жүйесін және метақұзыреттілікті дамытудың мазмұндық-құрылымдық моделін дайындаған. Үшінші тарауы эксперименттік-тәжірибелік жұмыстың барысы, болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің метақұзыреттілігін дамытудың әдістемелік жүйесі мен эксперименттік-тәжірибелік жұмыстың нәтижесіне арналған.

Автордың алынған нәтижелерін негіздеуіндегі негізгі тұғырлары болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің метақұзыреттілігін дамытудың және кәсіби білім берудегі метақұзыреттіліктің дағдылар кешені жасалып, метақұзыреттілікті дамыту мазмұнын, оны жүзеге асырудың жолдарны айқындалады

Болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің метақұзыреттілігін дамытудың әдістемелік жүйесінің жасалуы зерттеу жұмысының практикалық мәнділігін арттыра түседі.

Докторанттың қол жеткізген нәтижелері мен тұжырымдарын болашақ мамандар даярлауда пайдалану білім алушылардың қазіргі заманауи әдістерге қызығушылығын арттырып, тәжірибеде қолдануға мүмкіндік жасайды. Бұған қоса, зерттеу нәтижелерін бастауыш сыныптың өзге пәндерін (қазақ тілі, орыс тілі, еңбекке баулу, бейнелеу өнері, т.б.) оқыту барысында да қолдануға болады.

Докторанттың ғылыми ұстанымы айқын. Болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің метақұзыреттілігін дамытудың ғылыми-теориялық негізі мен әдістемелік аспектісі анықталған, метақұзыреттілігі дамытуға қатысты және әдістемесі жасалып, тәжірибелік тұрғыдан тексерілген, жоғары нәтижеге жеткен.

Докторант диссертациялық жұмысын толық аяқтаған, алға қойған мақсат-міндеттеріне қол жеткізген. Зерттеу жұмысын орындау барысында К. Жанадилованың тілдік сауаттылығы мен өзіндік ізденімпаздығы байқалады. Зерттеу жұмысының мазмұны тақырып аясында нақты баяндалған. Диссертациялық жұмыста қарастырылған зерттеу мәселесі толық әрі терең негізде қарастырылған, зерттеу нысанына қатысты көптеген ғылыми еңбектерге мол талдау жасалған.

Жанадилова Карашаш Базаровнаның «6D010200-Бастауышта оқыту педагогикасы мен әдістемесі» - мамандығы бойынша PhD философия докторы дәрежесін алу үшін дайындалған «Болашақ бастауыш сынып

мұғалімдерінің метақұзыреттілігін дамыту» атты зерттеу жұмысын жаңалығы мол, аяқталған, дербес ғылыми зерттеуге ие еңбек деп санаймын.

Жоғарыда айтылғандарды және Жанадилова Карашаштың «Болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің метақұзыреттілігін дамыту» тақырыбына жазылған диссертациялық жұмысы құрылымы, көлемі жағынан талапқа сай жазылған еңбек екенін ескере отырып, қорғауға ұсынамын.

**Отандық ғылыми кеңесші:
Педагогика ғылымдарының
докторы, профессор**

Жұмабаева А.Е.